

Nr 6*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.*

Genom en den 16 januari 1959 dagtecknad proposition, nr 42, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, föreslagit riksdagen att enligt vad under särskilda rubriker nedan närmare angives *dels* antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, *dels ock* bifalla de förslag i övrigt rörande anslag ur kyrkofonden m. m. som propositionen innehåller.

Det genom propositionen framlagda lagförslaget är av följande lydelse.

Förslag

till

Lag**angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932
(nr 404) om kyrkofond**

Härigenom förordnas, att 6 § lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

*Gällande lydelse:***6 §.**

Enligt vad — — — Luleå stift.
Ytterligare skola — — — kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — för präster;

2 a) annan kostnad, — — — avsedda präster;

*Föreslagen lydelse:***6 §.**

Enligt vad — — — Luleå stift.
Ytterligare skola — — — kyrkofonden utgöras:

1) Kostnad för — — — annan ordning;

2) kostnad för — — — för präster;

2 a) annan kostnad, — — — avsedda präster;

2 b) kostnad för ersättningar och traktamenten åt provpredikanter enligt vad därom särskilt stadgas;

¹ Senaste lydelse av 6 §, se 1955:108.

Gällande lydelse:

- 3) bidrag, som — — — åt dövsamma;
- 4) kostnad, som — — — äger tillämpning;
- 5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;
- 6) anslag, som Konungen och riksdagen finna skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitage av biträde vid handläggning av *boställsärenden och vad därmed äger samband*;
- 7) kostnad för — — — till kyrkofonden;
- 8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;
- 9) anslag till — — — kyrkligt ändamål.

Föreslagen lydelse:

- 3) bidrag, som — — — åt dövsamma;
- 4) kostnad, som — — — äger tillämpning;
- 5) kostnad, enligt — — — åt församlingspräster;
- 6) anslag, som Konungen och riksdagen finna skäligt ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitage av biträde vid handläggning av *kyrkliga ärenden*;
- 7) kostnad för — — — till kyrkofonden;
- 8) belopp, som — — — avlöningen bidraga;
- 9) anslag till — — — kyrkligt ändamål.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1959; dock skall vad i 6 § andra stycket under 2 b) sägs gälla även kostnad som uppkommit före nämnda dag.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för propositionen, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Ändringar föreslås i 6 § kyrkofondslagen för att möjliggöra dels att ersättning för vissa kostnader i samband med provpredikan må bestridas ur kyrkofonden, dels att medel ur kyrkofonden kan ställas till vederbörande statsdepartements förfogande för anlitage av biträde vid handläggning icke blott av boställsärenden och vad därmed äger samband utan jämväl av andra kyrkliga ärenden.

En tillfällig höjning av kyrkofondsanslaget till extra utgifter föreslås med hänsyn till kostnaderna för viss representation.

Förslag framlägges rörande den kyrkliga verksamheten bland den lapsk- och finsktalande befolkningen, främst innebärande inrättandet av en särskild tjänst som kyrkoherde för samer.

1. Ändringar i 6 § lagen om kyrkofond

Kungl. Maj:ts stadga den 23 maj 1958 om prästval, vilken trätt i kraft den 1 juli 1958, innehåller i 23 § vissa bestämmelser om ersättning till provpredikant för hans kostnader i samband med avläggande av prov. Ersättning kan enligt dessa bestämmelser komma att utgå för resekostnad, traktamente och mistade avlöningsförmåner. Under förarbetena till bestämmelserna förutsattes att ersättningen skulle utgå ur kyrkofonden.

I propositionen föreslår *departementschefen* nu ett tillägg — punkt 2 b) — till 6 § kyrkofondslagen av innebörd att ur kyrkofonden skall utgå kostnad för ersättningar och traktamenten åt provpredikanter enligt vad därom särskilt stadgas. Bestämmelsen föreslås skola genom en övergångsbestämelse göras tillämplig å de ersättningar, som utgått efter den 1 juli 1958.

Jämlikt 6 § andra stycket punkt 6) lagen om kyrkofond skall ur fonden utgå »anslag, som Konungen och riksdagen finna skäligen ställa till vederbörande statsdepartements förfogande för anlåtande av biträde vid handläggning av boställsärenden och vad därmed äger samband».

Departementschefen

Inom ecklesiastikdepartementet torde det under nästkommande budgetår bli nödvändigt att för handläggningen av med pastoratsregleringen sammanhängande frågor anlita särskild expertis. Även vissa andra kyrkliga frågor, som icke avser boställsärenden men likväl har samband med kyrkofonden och dess ändamål, påkallar från tid till annan anlåtande av särskild arbetskraft inom departementet. Kostnaderna härför bör med hänsyn till ärendenas art bestridas ur kyrkofonden. För att möjliggöra detta fordras emellertid en utvidgning av bestämmelsen i den nyss citerade punkten 6) till att avse även andra kyrkliga ärenden än boställsärenden och vad därmed äger samband. Härvid torde även ett något ökat anslag böra stå till förfogande. Jag föreslår därför, att den årliga anslagsramen höjes med 15 000 kronor till 40 000 kronor.

2. Anslag till extra utgifter

Jämlikt 6 § andra stycket punkt 9) lagen om kyrkofond skall ur kyrkofonden utgöras »anslag till extra utgifter med ett av Konungen och riksdagen bestämt belopp för år, vilket efter Konungens bestämmande må användas till bestridande av kostnad för härförut i denna paragraf icke särskilt angivet kyrkligt ändamål».

Anslaget utgår för närvarande med 90 000 kronor för budgetår, varav 30 000 kronor utgör bidrag till Lutherska världsförbundets svenska sektion.

I skrivelse den 25 september 1958 har sektionen anhållit att nämnda bidrag måtte höjas till 40 000 kronor för bestridande av den svenska med-

lemsavgiften till världsförbundet och de starkt stegrade administrationskostnaderna i Sverige.

Utrikesdepartementet har den 2 december 1958 till ecklesiastikdepartementet överlämnat en till svenska beskickningen i Washington inkommen inbjudan från den evangelisk-lutherska Augustana-kyrkan i Förenta Staterna att sända tre representanter från Sverige att delta i de högtidligheter, varmed nämnda kyrka i juni 1960 avser att fira hundraårsjubileum.

Departementschefen

När bidraget till Lutherska världsförbundets svenska sektion från och med den 1 juli 1957 höjdes till 30 000 kronor, motiverades detta med den höjda årsavgiften till världsförbundet. Denna har sedan dess varit oförändrad. Jag finner ej skäl tillstyrka någon ytterligare höjning av ifrågasvarande bidrag.

Den evangelisk-lutherska Augustana-kyrkans grundare kom från Sverige och alltjämt är många av dess medlemmar svenskättlingar. Jag anser det därför betydelsefullt, att Sverige låter sig representera vid denna kyrkas hundraårsjubileum. Då — — — anslaget ur kyrkofonden till extra utgifter till stor del måste anlitas för vissa årliga fasta utgifter, kan kostnaderna för Sveriges representation vid nämnda jubileum icke bestridas inom ramen för nuvarande anslagsbelopp utan att detta återverkar på bidragen till annan kyrklig verksamhet, som sedan gammalt får reguljära bidrag från anslaget. För att den önskvärda representationen skall möjliggöras föreslår jag därför, att anslaget till extra utgifter för budgetåret 1959/60 tillfälligt förstärkes. Kungl. Maj:t torde sålunda för de med anslaget avsedda ändamålen under budgetåret 1959/60 böra få disponera ett sammanlagt belopp av högst 105 000 kronor.

Enligt beslut av 1957 års höstriksdag (Rskr 388; SU 175, s. 17) skall en representant för varje stift — präst eller lekman — utses att vid handläggningen hos kammarkollegiet av ärendena rörande vederbörande stift i samband med reformen av den territoriella pastoratsindelningen företräda de lokala intressena. Ersättning till ifrågasvarande stiftsrepresentanter torde lämpligen böra utgå enligt i kommittékungörelsen stadgade grunder samt till erforderligt belopp få bestridas ur kyrkofonden.

3. Den kyrkliga verksamheten bland den lapsk- och finsktalande befolkningen

Gällande bestämmelser

Reglementet den 31 januari 1896 (nr 3) för lappmarks ecklesiastikverk äger tillämpning på samtliga församlingar inom Lappland samt vissa församlingar i Jämtland. Några stadganden i reglementet är alltjämt formellt gällande, ehuru de i mycket är föråldrade. Sålunda gäller enligt 9 § att för

behörighet att uppföras på förslag eller utnämnas till prästerlig tjänst i församling, där finska eller lapska språket till gudstjänstligt bruk förekommer, den sökande skall genom intyg, som utfärdats av därtill kompetent prästman eller annan fullt lämplig person, styrka, att han äger erforderlig kunskap i det av dessa språk, som i församlingen användes. Om tjänst sökes i församling, där både lapska och finska språken förekommer, bör liknande betyg om kännedom åtminstone i det finska språket företes.

I kungörelsen den 25 april 1902 (nr 39) angående villkor för erhållande av prästerlig tjänstebefattning inom Norrbottens läns finsktalande församlingar stadgas, att för behörighet att uppföras på förslag till prästerlig tjänst i församling inom Norrbottens län, där finska språket till gudstjänstligt bruk förekommer men på vilken ovannämnda reglemente ej äger tillämpning, sökande skall genom intyg, utfärdat av därtill kompetent prästman eller annan fullt lämplig person, styrka, att han äger erforderlig kunskap i nämnda språk.

I 31 § prästlönereglementet meddelas föreskrifter rörande språktillägg till präst inom Härnösands och Luleå stift, som håller gudstjänst eller utför annan förrättning jämväl på finska eller lapska språket eller på båda dessa språk. Närmare bestämmelser härom har meddelats av Kungl. Maj:t den 19 juli 1957.

I beslut den 12 augusti 1921 och den 17 april 1953 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser om ersättning till kyrkoherden i Karesuando pastorat för de resor han företager i syfte att med själavård och prästerliga förrättningar betjäna pastoratets lappar under deras flyttningar till och från platser utom pastoratet. Ersättningen utgår för närvarande ur kyrkofonden med högst 1 800 kronor om året.

Utredning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 juli 1954 tillkallades biskopen Bengt Jonzon att såsom sakkunnig inom ecklesiastikdepartementet biträda med översyn av i reglementet för lappmarks ecklesiastikverk och i övrigt meddelade särskilda bestämmelser rörande den kyrkliga verksamheten bland den lapsk- och finsktalande befolkningen inom Härnösands och Luleå stift. Den sakkunnige har den 21 april 1958 avgivit betänkande i ämnet.

I betänkandet föreslås inrättande av en särskild prästtjänst för den lapsktalande befolkningen. Innehavaren bör enligt förslaget erhålla kyrkoherdes tjänsteställning. Tjänsten föreslås inrättad som extra ordinarie i lönegrad Ae 23. Betänkandet innehåller även förslag om resekostnadsanslag till tjänstinnehavaren med 7 000 kronor om året, ersättning för expenser och telefon med tills vidare högst 400 kronor om året samt tjänstebrevsrätt.

Utredningsmannen anser vidare att i 9 § reglementet för lappmarks ecklesiastikverk och i förutnämnda kungörelse 1902: 39 meddelade bestäm-

melser rörande krav på kunskaper i finska språket bör sammanföras i en särskild kungörelse. Avgörande för detta behörighetsvillkor bör vara, icke finska språkets förekomst vid gudstjänster inom församlingen utan dess användning i vederbörande tjänstinnehavares verksamhet. Villkoret bör gälla såväl för uppförande på förslag som för utnämning till prästerlig tjänst. Om den föreslagna ordningen för den andliga vården bland den lapsk- och finsktalande befolkningen genomföres kan enligt utredningsmannens mening nämnda reglemente i sin helhet upphävas.

Utredningsmannen förutsätter att nuvarande språktillägg för finsktalande och lapsktalande präster bibehålles samt att innehavaren av den nya tjänsten får uppbära sådant tillägg med högsta belopp. Även den särskilda reseersättningen till kyrkoherden i Karesuando bör enligt utredningsmannen fortfarande utgå.

Remissyttranden

Över utredningsmannens förslag har yttranden avgivits av statskontoret, kammarkollegiet, domkapitlen i Luleå, Härnösand och Västerås, länsstyrelserna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län samt Sällskapet lapska odlingens framtid och Svenska samernas riksförbund.

Förslaget har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran. I vissa detaljfrågor har i några yttranden framförts erinringar mot förslaget.

Rörande det närmare innehållet i yttrandena må hänvisas till propositionen s. 12—14.

Departementschefen

Såsom utredningsmannen påvisat är bestämmelserna i reglementet för lappmarks ecklesiastikverk i hög grad föråldrade. Genom att finska språket givits företräde framför lapskan, när det gällt behörighetskravet för tjänst i församling, där både lapska och finska språken förekommer, och kravet på prästerskapets kunskaper i lapska ej heller kunnat strängt upprätthållas i församlingar med endast lapsk minoritet, har lapskan blivit undanträngd som gudstjänstspråk. I det nya läge, som uppkommit i och med att den nomadiserande samebefolkningen icke i samma utsträckning som tidigare kommer i kontakt med finskspråkig miljö och därigenom tillägnar sig finska språket, ökar helt naturligt kravet på att lapskan skall få en starkare ställning i den kyrkliga verksamheten. Ett sådant krav synes också ligga i linje med de aktuella strävandena att över huvud taget bevara och stärka den lapska kulturen och dess egenart. Ett uttryck för statsmakternas stöd åt dessa strävanden på det kyrkliga området utgör den nu utgivna psalmboken på lapskt språk.

När det så gäller frågan, hur man bäst skall tillgodose önskemålen om ökat bruk av lapskan vid gudstjänster och övriga kyrkliga förrättningar samt om förbättrade resurser överhuvudtaget för den kyrkliga verksam-

heten bland den lapsktalande samebefolkningen, har utredningsmannen klart påvisat svårigheterna att göra detta inom den församlingsprästerliga ramen utan att man alltför starkt begränsar friheten för majoriteten av de berörda församlingarnas medlemmar att välja präst. Antalet lapsktalande präster kommer av naturliga skäl att vara ytterst begränsat.

Utredningsmannens förslag om inrättande av en särskild prästtjänst för den lapsktalande befolkningen synes därför vara den lämpligaste lösningen och jag förordar, att en dylik tjänst inrättas från och med den 1 juli 1959. Jag biträder också utredningens förslag, att tjänstinnehavaren erhåller tjänstebenämningen kyrkoherde för samer.

Givetvis avser denna anordning ej att fritaga församlingspräster från ansvar för den andliga vården av församlingens nomadiserande samebefolkning. Tvärtom är det önskvärt att i den utsträckning så är möjligt och lämpligt dessa också i fortsättningen gör insatser på detta område. Genom att för detta ändamål uppehålla ett nära samarbete med kyrkoherden för samer torde de i större utsträckning än hittills kunna erbjuda den lapsktalande minoriteten en effektiv församlingsvård. Det torde få ankomma på vederbörande domkapitel och biskop att vaka över att en fruktbarande samordning av den specielle tjänstinnehavarens och församlingsprästerskaps insatser kommer till stånd. Kyrkoherden för samer bör vara underställd domkapitlet i Luleå, vilket bör samråda med domkapitlet i Härnösand och Västerås i frågor, som berör hans verksamhet inom dessa stift.

Ifrågavarande tjänst bör, såsom utredningen förordat, i avvaktan på närmare erfarenheter inrättas såsom extra ordinarie. Jag finner vidare i likhet med utredningsmannen, att tjänsten bör placeras i lönegraden Ae 23. Prästlöneordningen bör göras tillämpligt på tjänstinnehavaren. I likhet med statskontoret finner jag det icke vara sakligt motiverat, att kyrkoherden för samer skall uppbära språktillägg. Tjänstens tillkomst är ju just motiverad av de särskilda språkliga kraven och dessa har beaktats vid tjänstens konstruktion och den av mig förordade lönesättningen.

Mot utredningens förslag med avseende å reseersättning, ersättning för expenser och telefon samt tjänstebrevsrätt för kyrkoherden för samer har jag icke något att erinra. De årliga totala kostnaderna för tjänsten kan enligt vad jag här förordat beräknas till omkring 35 000 kronor, vilket belopp automatiskt kommer att åvila kyrkofonden.

Enligt beslut av riksdagen vid olika tillfällen har med hänsyn till de speciella förhållandena i Luleå stift inrättats kontraktsadjunktstjänster, för närvarande fyra till antalet, av vilka dock en för tillfället är obesatt. Vid inrättande av den av mig nu förordade kyrkoherdetjänsten för samer torde behovet av dessa tjänster icke i samma utsträckning som hittills göra sig gällande. I avvaktan på prövningen av den prästerliga organisationen inom Luleå stift i samband med den stundande pastoratsregleringen synes det

därför lämpligt, att från och med den 1 juli 1959 en kontraktsadjunktstjänst tills vidare hålles vakant.

Den nu utgående särskilda reseersättningen till kyrkoherden i Karesuando torde vid inrättande av kyrkoherdetjänsten för samer ej längre böra utgå.

Av vad förut sagts angående församlingsprästerskapets principiella ansvar för den andliga vården bland församlingens lapsktalande befolkning följer, att nuvarande språktillägg till präst, som håller gudstjänst eller förrättning på lapska språket, alltjämt bör bibehållas.

Jag ansluter mig till vad utredningsmannen förordat i frågan om upprätthållande av krav på kunskaper i finska för behörighet till vissa prästtjänster samt om bibehållande av nuvarande språktillägg för präst, som begagnar finska språket i sin tjänsteutövning. I enlighet med utredningsförslaget torde nuvarande bestämmelser om behörighetskrav härutinnan böra sammanföras i en kungörelse.

Jag delar vidare utredningsmannens uppfattning, att vid bifall till vad nu förordats, de alltjämt gällande bestämmelserna i reglementet för lappmarks ecklesiastikverk kan upphävas.

Kostnaderna för den verkställda utredningen har bestritts från åttonde huvudtitelns reservationsanslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga. Dessa kostnader — tillhoppa 6 996 kronor 86 öre — är av den art, att de bör slutligt gäldas av kyrkofonden.

Utskottet

De förslag till lagändringar och ökade anslag som framlägges under punkterna 1. och 2. i propositionen föranleder icke någon erinran från utskottets sida.

Beträffande förslaget under punkten 3. vill utskottet uttala sin tillfredsställelse över att den lapsktalande minoritetens berättigade krav på att äga tillgång till gudstjänst och själavård på sitt eget modersmål nu avses bliva tillgodosett bättre än hittills genom att en särskild prästtjänst inrättas för denna befolkningsgrupp. Utskottet tillstyrker departementschefens förslag rörande inrättandet av en kyrkoherdetjänst för ändamålet samt rörande de med tjänsten förenade villkoren.

Departementschefen anser att inrättandet av kyrkoherdetjänsten för samer medför att den nu utgående särskilda reseersättningen till kyrkoherden i Karesuando pastorat icke längre bör utgå. I denna fråga avviker departementschefens förslag från utredningsmannens ståndpunkt. — Ifrågasvarande ersättning avser resor som kyrkoherden företager i syfte att betjäna pastoratets lappar under deras flyttningar till och från platser utom pastoratet. Ersättningen utgår ur kyrkofonden med belopp som av dom-

kapitlet bestämmas med hänsyn till den kostnad dessa resor skäligen kan anses medföra, dock högst 1 800 kronor om året. Skälet till att departementschefen anser detta anslag kunna slopas är uppenbarligen att den särskilde kyrkoherden för samer antages kunna avlasta församlingskyrkoherden dennes åligganden, såvitt avser förrättningar utanför pastoratets gränser.

Enligt utskottets mening är det mycket tveksamt om innehavaren av den nya tjänsten med det utomordentligt vidsträckta område, som han får att betjäna, verkligen skall kunna helt övertaga Karesuando-kyrkoherdens ifrågavarande åligganden. Det må erinras om att utredningsmannen endast med stor tvekan stannat för att tills vidare föreslå allenast en befattning som särskild samepräst. Utskottet anser det angeläget att inrättandet av den nya tjänsten inte kommer att inom något område medföra en försämring av den kyrkliga verksamheten bland lapparna. Ett uttryck för denna uppfattning ger också departementschefen, som uttalar att den föreslagna anordningen icke avser att fritaga församlingsprästerna från ansvar för den andliga vården av församlingens nomadiserande samebefolkning.

Med hänsyn till det nu sagda förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer frågan och att, om det visar sig nödvändigt för att bereda pastoratets lappbefolkning en tillfredsställande andlig vård att kyrkoherden i Karesuando även framdeles efter domkapitlets bestämmande företager resor utom pastoratets gränser, möjlighet beredes honom att erhålla gottgörelse därför.

Mot vad i övrigt anföres under punkten 3. i propositionen har utskottet intet att erinra.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,
att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Stockholm den 3 mars 1959

På tredje lagutskottets vägnar:
HUGO OSVALD

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Osvald, Lindahl, Grym, Göran Karlsson, Georg Carlsson, Kristiansson, Ebbe Ohlsson och Alexanderson;

från a n d r a kammaren: herrar Johansson i Torp*, Bengtsson i Halmstad, Persson i Tandö, Nyberg, Jansson i Benestad*, Wachtmeister, fru Lindberg och herr Hedin*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.